

॥ श्रीः ॥

चौखम्बा सुरभारती ग्रन्थमाला

34

श्रीविश्वनाथपञ्चाननभट्टाचार्यविरचिता

न्यायसिद्धान्तमुक्तावली

‘बालप्रिया’-हिन्दीव्याख्योपेता

(प्रत्यक्षखण्डम्)

मीमांसा-वेदान्त-साहित्याचार्य, साहित्यरल
मीमांसा-धर्मशास्त्रविभाग, काशी हिन्दू विश्वविद्यालय, वाराणसी

व्याख्याकार श्रीविश्वनाथ उक्ताचार्य

डॉ गजाननशास्त्री ‘मुसलगाँवकर’

एम० ए०, पी-एच० डी०

(मीमांसा-वेदान्त-साहित्याचार्य, साहित्यरल)

सेवानिवृत अध्यक्ष

मीमांसा-धर्मशास्त्रविभाग, काशी हिन्दू विश्वविद्यालय, वाराणसी

चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन
वाराणसी

विषयानुक्रमणिका

प्रत्यक्षखण्डे पदार्थसामान्यनिरूपणं नाम प्रथमं प्रकरणम्

विषयः	पृष्ठम्	विषयः	पृष्ठम्
मंगलाचरणम्	१	समवायनिरूपणम्	४७
मंगलाचरणम् (कारिकावली)	३	अभावनिरूपणम्	५२
मंगलवादः	७	साधर्म्यं वैधर्म्यम्	५८
ईश्वरास्तित्ववादः	१५	साधर्म्यनिरूपणम्	६०
पदार्थविभागः	१८	प्रासंगिककारणत्वनिरूपणम्	७२
शक्तिसाह्यपूर्वपक्षः	१९	अन्यथासिद्धनिरूपणम्	७८
तत्खण्डनम्	२०	द्रव्यस्य गुणकर्मणोश्च साधर्म्यम्	८७
द्रव्यविभागः	२४	नित्यद्रव्यभिन्नानां साधर्म्यम्	८८
द्रव्यत्वजातिसिद्धिः	२४	नवद्रव्यसाधर्म्यकथनम्	९०
तमसो द्रव्यत्वे पूर्वपक्षः	२९	क्षित्यादिचतुष्टयमनःसाधर्म्यम्	९०
तत्खण्डनम्	३१	पञ्चद्रव्यसाधर्म्यनिरूपणम्	९०
गुणविभागः	३३	कालखात्मदिशां साधर्म्यम्	९२
कर्मविभागः	३४	पृथिव्यादिचतुष्टयसाधर्म्यम्	९२
सामान्यम्	३५	आकाशात्मसाधर्म्यनिरूपणम्	९५
लक्षणदोषाः	३६	क्षित्यादित्रिकद्रव्यसाधर्म्यनिरूपणम्	१०२
जातिबाधकाः	३८	भूतात्मनोः साधर्म्यनिरूपणम्	१०६
सत्ताजातिसाधनम्	४३	वैधर्म्यनिरूपणम्	१०६
जातेः परापरभेदौ	४३	सामान्यतो द्रव्यगुणनिरूपणम्	१०७
विशेषनिरूपणम्	४५		

प्रत्यक्षखण्डे द्रव्यनिरूपणं नाम द्वितीयं प्रकरणम्

पृथिवीत्वजातिसिद्धिः	१०९	अवयविसिद्धिः	१२२
पाषाणे गन्धसिद्धिः	११२	परमाणुत्वसाधनम्	१२९
पृथिवीनिरूपणे पृथिवीलक्षणम्	११९	शरीरत्वनिरूपणम्	१३४
पृथिवीविभागः	१२०	पाथिवेन्द्रियनिरूपणम्	१४५
परमाणुपुञ्जवादिपूर्वपक्षः	१२२	पाथिवविषयनिरूपणम्	१४८

विषया:	पृष्ठम्	विषया:	पृष्ठम्
जलत्वजातिसिद्धि:	१४९	कालनिरूपणम्	१९७
जलविशेषगुणनिरूपणम्	१५४	कालोपाधिनिरूपणम्	२००
जलीयन्द्रियविषयनिरूपणम्	१६१	दिक्प्रमाणनिरूपणम्	२०७
जलीय इन्द्रियनिरूपणम्	१६३	प्राच्यादिव्यवहारे युक्तिः	२०९
जलीयविषयनिरूपणम्	१६४	आत्मनिरूपणम्	२१०
तेजोलक्षणम्	१६६	शरीरात्मवादखण्डनम्	२१५
तैजसशरीरनिरूपणम्	१६८	चार्वाकिमतनिरूपणम्	२२०
तैजसेन्द्रियनिरूपणम्	१७०	इन्द्रियात्मवादखण्डनम्	२२२
तैजसविषयनिरूपणम्	१७४	मनस आत्मत्वखण्डनम्	२२५
सुवर्णस्य तैजसत्वसाधनम्	१७७	क्षणिकविज्ञानात्मवादः	२२७
वायुलक्षणनिरूपणम्	१७९	क्षणिकशरीरात्मवादः	२३८
वायुविभागनिरूपणम्	१८१	बौद्धपरिचयः	२४१
वायवीयेन्द्रियनिरूपणम्	१८२	नित्यविज्ञानात्मवादखण्डनम्	२४३
वायवीयविषयनिरूपणम्	१८३	सांख्यमतखण्डनम्	२५९
आकाशसाधनम्	१८५	आत्मप्रमाणनिरूपणम्	२७५
आकाशेन्द्रियनिरूपणम्	१९४	आत्मस्वरूपकथनम्	२७९

प्रत्यक्षखण्डे ब्रुद्धिनिरूपणं नाम तृतीयं प्रकरणम्

अनुभूतिचातुर्विध्यम्	२८०	इन्द्रियलक्षणम्	३११
चार्वाकादिमतभेदाः	२८१	इन्द्रियलक्षणपरीक्षणम्	३१३
प्रत्यक्षप्रमाणलक्षणम्	२८२	सन्निकर्षविभागः	३१८
अनुमित्यादिलक्षणम्	२८५	विशेषणतासन्निकर्षणनिरूपणम्	३२५
प्रत्यक्षविभागनिरूपणम्	२९०	योग्यानुपलब्धिनिरूपणम्	३२९
प्रत्यक्षविषयकथनम्	२९१	सामान्यलक्षणानिरूपणम्	३३५
त्वड्मनोयोगज्ञानहेतुत्वम्	२९९	ज्ञानलक्षणासन्निकर्षणनिरूपणम्	३४३
मनोग्राह्यविषयनिरूपणम्	३०५	योगजसन्निकर्षणनिरूपणम्	३४९
निर्विकल्पकज्ञाननिरूपणम्	३०५		